

vediske religion, der er hans primære arbejdsområde, har fundet en deling af guderne i tre funktionsplaner svarende til det menneskelige samfunds sociale opdeling i herskere, krigere og den arbejdende befolkning, inddeler han aserne og vanerne i tre lag. De mest fremtrædende guder på herskerplanet er Odin og Tyr, der sammenstilles med Varuna og Mitra, men på samme plan findes Balder, Høder og Loke. For disses vedkommende drages en skarpsindig, næsten spidsfindig parallel mellem Mahâbhârata og Snorre. På næste plan figurerer krigerguden Thor, der sidestilles med Indra, og på nederste plan optræder frugtbarhedsguderne Njord, Frej og Freja. Dumézil opfatter ikke aserne og vanerne som hinanden fremmede gudekredse, der ved historiske begivenheder er blevet blandet, men som hinanden kompletterende guder, skellet mellem dem som oprindeligt. Han afviser ethvert forsøg på i Heimskringlas fortælling om krigen mellem de to gudeslægter at se en afspejling af enkeltgravsfolkets indvandring og undertvingelse af jættestuefolket eller af begivenheder i folkevandringstiden.

Dumézils teorier har vakt megen debat, og de er blevet mødt med en del skepsis og modsigelse. Deres rækkevidde er endnu slet ikke afklaret, så det er nok lidt flot, når forlaget på omslaget hævder, at der hermed er »bragt klarhed over dunkle punkter, hvor der hidtil har været taget tilflugt til hypotesen«.

Hele den anvendte komparative forskningsmetode, som går ud på at sammenligne motiver i forskellige mytologier med vidt forskelligt kildegrundlag og med årtusinders afstand i tid, rejser svære problemer, som det nok vil føre for vidt at komme ind på her. Det forekommer ikke umid-

delbart indlysende, at blot man henter sine eksempler fra indoeuropæiske religioner og ikke blander eskimoiske eller centralafrikanske ting ind i det, så er motivoverensstemmelse uden yderligere kildekritik ensbetydende med en fælles oprindelse.

Oversættelsen har både plusser og minusser. Ved tekstcitatener har oversætteren gjort det udmærkede at anvende forhåndenværende oversættelser ved N. M. Petersen, Martin Larsen m. fl. Kun Adam af Bremen synes oversat fra fransk. Desværre er han ikke gået så vidt i denne retning at henvise til disse oversættelser eller til andre på det danske marked relevante tekstudgaver i de bibliografiske noter, som følger de enkelte kapitler. Sådanne henvisninger ville have øget oversættelsens værdi.

Et andet spørgsmål er, om man ikke ved oversættelse af et værk som dette, der i sig selv stiller store krav til læseren i henseende til religionshistorisk viden – bogen er slet ikke populær – bør gå langt i retning af oversættelse eller forklaring af fagudtryk og tekniske termini? – Lad gå med »inkarnation«, »kosmisk« og måske »initiation«, de kan slås op i Gyldendals røde, men udtryk som »ithyfallisk« og »hieros gamos-ritual« bør næppe bringes uden oversættelse.

Niels Lund

Elenchus fontium historiae urbanae,
ed. C. van de Kieft et J. F. Niermeijer. Singulas partes ed. B. Diestelkamp, M. Martens, C. van de Kieft, B. Fritz, vol. I (E. J. Brill, Leiden 1967). 636 sider.

I 1955 besluttede man på historikernes verdenskongres i Rom at nedsætte en kommission for byhistorie. Tre opgaver fik første prioritet: Udarbejdel-

se af internationale *bibliografier* over den spredte litteratur, af *typeatlas* over de europæiske byers topografi og af *kildeuddrag* til byernes historie. Siden er der kommet en række bind i bibliografiserien: Skandinavien (1960), Schweiz (1960), England (1966) og Frankrig (1967). Af kildepublikationerne foreligger det her anmeldte bd. I, som indeholder uddrag af de ældste kilder til Tysklands, Belgiens, Hollands og Skandinaviens byhistorie. Tidsmæssigt går man til ca. 1250 for de tre førstnævnte landes vedkommende og til ca. 1300 med Skandinaviens byer.

Målsætningen i bogen er præget af en – måske forståelig – uklarhed. Angiveligt vil man følge den rets- og forfatningshistoriske linje fra Keutgens kildesamling (1901), og ordreregistret indeholder især termini fra retshistorien. Men i forord, indledninger og tekster anlægges ofte en videre social og kulturhistorisk synsvinkel. Dette er naturligvis kun en fordel. Til gengæld er man rigoristisk, når det gælder den geografiske opdeling. Her følger man de moderne landegrænser i Belgien og Holland, men lader Skandinavien fremtræde under ét. Grevskabet Flanderns vigtige byer må derfor søges under Belgien og Frankrig (endnu ikke udkommet), og omvendt er de danske, norske og svenske kilder blandet. Kun den tyske udgiver har brudt med disse principper og inddraget byer i Baltikum, Polen og Tjekkoslaviet, hvis bystyre var påvirket af tysk ret.

De fire udgiveres valg af kilder bærer præg af forskningens karakterer i de respektive områder. Det tyske afsnit er meget bevidst sat i forbindelse med den levende og alsidige diskussion inden for tysk byforskning; mange rådgivere har været inddraget. Også den belgiske og den hollandske

udgiver kan støtte sig til en fremragende forskning, der stadig til dels er under indflydelse af H. Pirennes resultater. En mangel ved det belgiske afsnit er udeladelsen af tiden før 900.

Den skandinaviske udgiver, Birgitta Fritz (Stadshistoriska institutet, Stockholm), har ikke haft så gode betingelser. Vor udforskning af byernes ældste historie er spredt og af ujævn kvalitet. Kun i 1920'erne var der ansats til en bredere, principiel diskussion (Bull, Koht, Schück, Matthiessen). Dette har mærkeligt nok ikke givet Birgitta Fritz anledning til at tage forbehold vedr. udvalget (smlg. herimod forordet til det tyske afsnit).

Slesvig og Flensborg er udeladt, da der standses ved den danske grænse af 1920. Formentlig skyldes det mangel på samarbejde med den tyske udgiver, at disse byers gamle og interessante stadsretter slet ikke er kommet med. Vi kan jo takke svensk forskning for en række vigtige iagttagelser i de sydslesvigske retskilder (Hasselberg).

Sagaerne og *Saxo* er derimod bevidst udeladt med henvisning til deres upålidelighed. En selvfølgelighed – skulle man tro – for alle, der har læst brødrene L. og C. Weibull. Men så enkelt forholder det sig ikke: De gamle beretninger er ofte upålidelige, når de omtaler politiske forhold og detaljer i begivenhedsforløb. Drejer det sig derimod om alrene kulturelle forhold, kan de være af stor værdi til supplerende af diplomater og retsbøger.

Om svenske og danske byer siger sagaerne kun lidt, men oplysningerne om Olav Trygvessøns, Olav den Helliges og Olav Kyrres grundlæggelse af norske byer er ikke uden interesse, hvad enten man akcepterer den tidlige datering eller tager dem som udtryk for 1200-tallets forestilling om kongemagtens muligheder. Kritiske nor-

ske og svenske forskere har da heller ikke forbigået dem (Koht, Authén Blom, Schück). Lignende overvejelser kan gøres gældende for Saxos vedkommende. Der er f. eks. ingen grund til at betvivle meddelelser om Viborgs og Roskildes befæstning i 1100-tallet; en svensk historiker har tilmed lagt vægt på Saxos gloser for befæstede byer (Bååth). Vigtigst er omtalen af urolighederne i Roskilde i 1158. Indbyggerne dræbte eller fordrev de fremmede i byen og plyndrede kongens møntmester. Her havde man kunnet sammenligne forholdet mellem de indfødtes »sodalitas«, de fremmedes »conjuratio« og kongemagtens optræden med magtkampe i byer i Nordfrankrig og Rhinegnene.

Udvalget af *privilegier* synes nogenlunde tilfredsstillende; meget beror jo på et skøn. Men blandt *stadsretterne* savner man stærkt Slesvigs eller de ældste herfra udgående stadsretter (Flensborg, Haderslev). Dermed har man kappet en af de linjer, der fører tilbage til tiden før den tyske indflydelse. Betydningen af dette perspektiv er senest påpeget af den tyske retshistoriker W. Ebel (*Acta Visbyensia* I, 1965).

Værkets egentlige formål er at muliggøre *sammenlignende* byforskning. B. Fritz' tilrettelæggelse favoriserer ord- og begrebsforskningen, men slører opfattelsen af de skandinaviske »bylandskaber«. Byernes mængde, fordeling og karakter varierer meget i de tre skandinaviske lande. Desuden medfører hendes udvidelse af perioden til 1300, mens de øvrige udgivere standser ved 1250, en betydelig skævhed. Næsten 2/3 af det skandinaviske afsnit optages af kilder fra tiden efter 1250. De burde have været bragt i et af de følgende bind. »Kildemangel« er en dårlig undskyldning, da den ikke kan afhjælpes med

ynge materiale, og en række vigtige ældre kilder fra Norge og Danmark er udeladt. Den virkelige årsag er muligvis, at ingen *svenske* privilegier eller stadsretter er ældre end 1250. Bør man ikke i Gunnar Myrdals fædreland åbent vedgå sine værdipræmisser?

Det internationale samarbejde mellem historikere giver en række vanskeligheder, der næppe er uden forbindelse med fagets karakter og traditioner. Derfor må initiativet til samleværkerne fra kommissionen for byforskning hilses med glæde. Det her omtalte kildeudvalg tør man ikke anvende som grundlag for ny forskning, men nok som tekstbog til den hidtidige byforskning. Udførlige registre over retlige termer, stednavne og et bebudet emneregister vil desuden give mange ideer til nye undersøgelser.

H. Schledermann

Mediaeval Scandinavia 1. Redigeret af Hans Bekker-Nielsen. (Odense University Press 1968). 239 s.

Odense Universitet har ønsket at henvende den internationale videnskabelige verdens opmærksomhed på sin eksistens ved at starte et ambitiøst tidsskrift. Dette synes efter det første nummer af *Mediaeval Scandinavia* at dømmes fuldt ud at skulle lykkes. Til grund for publikationen ligger den iagttagelse, at der rundt om i verden i dag er en betydelig interesse for de nordiske kulturers ældste stadier. Mange professionelle forskere sysler langt fra de skandinaviske lande med nordiske emner. Det er karakteristisk, at den nordiske interesse ikke er begrænset til nogen bestemt videnskabelig disciplin, og det nye tidsskrift har derfor en bevidst tværfaglig ka-